

УДК 338.48

М. П. Денисенко,

д. е. н., професор, професор кафедри бізнес-економіки та туризму,

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ORCID ID: 0000-0001-8767-9762

Ю. І. Захарова,

студентка, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ORCID ID: 0000-0002-6807-6066

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.24

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

M. Denysenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Business

Economics and tourism, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

Yu. Zakharova,

Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

RESERVES FOR INCREASING THE PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

У статті розкривається сутність понять "прибуток" та "прибутковість", значення прибутку у сучасних умовах господарювання. Висвітлено тлумачення вітчизняних авторів стосовно сутності поняття "прибуток". Аналіз трактування прибутку різними вченими свідчить, що немає єдиного підходу щодо визначення сутності цієї економічної категорії. Тому задля успішного управління прибутком підприємства, передусім треба чітко визначити сутність поняття "прибуток", його складові елементи та чинники, що на нього впливають в зв'язку з цим розглянуто класифікацію видів прибутку. Прибуток є рушійною силою і мотивом діяльності підприємств та організацій, яка дозволяє підприємству утримувати свої позиції на ринку і забезпечувати динамічний розвиток виробництва в умовах конкуренції. Можливість отримання більшого прибутку спонукає керівників підприємств шукати більш ефективні способи використання ресурсів. Визначено, що рівень і сума прибутку складаються під впливом безлічі факторів, що впливають на неї як негативно, так і позитивно. Виявлено необхідні умови ефективного управління, вдосконалення його формування та використання. Визначено, що для підвищення прибутковості діяльності підприємства, потрібно шукати не використані можливості, а саме резерви збільшення прибутку. Обґрунтовано, що прибуток є метою, результатом, стимулом і чинником економічної безпеки діяльності підприємства. Виявлено необхідні умови ефективного управління прибутком. Розглянуто ряд факторів, які впливають на прибуток підприємства та заходи, які можуть бути використані для подальшого зростання прибутку. Прибутковість підприємства безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку та показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності та характеризує інтенсивність їх роботи. Система управління прибутком може функціонувати тільки за наявності відповідних даних, на основі яких можна налагодити постійний моніторинг процесу формування прибутку. Джерелами інформації у цьому разі виступають дані маркетингового аналізу, бухгалтерського та управлінського обліку. Розглянуто обсяги прибутку, що був отриманий підприємством у 2016—2017 рр. Виявлено фактори, які вплинули на фінансові результати підприємств та запропоновано шляхи для зростання прибутковості.

The article considers the essence of the concepts of "profit" and "profitability", value of profit in the current market conditions. Lit the interpretation of domestic authors about the nature of the notion of profit. Analysis interpretation of the profits of various scholars have shown that there is no single approach to determining the nature of this economic category. Therefore, for the successful management of the enterprise's profit, first of all, we need to clearly define the

essence of the concept of "profit", its constituent elements and factors influencing it in this regard, the classification of types of income. Profit is the driving force and motivation of enterprises and organizations, which allows the company to maintain its position in the market and to ensure the dynamic development of production in the face of competition. The possibility of obtaining more profit encourages managers to look for better ways to use resources. It was determined that the level and amount of profit formed under the influence of many factors that affect it negatively and positively. The necessary conditions for effective management, improvement of its formation and use are revealed. It is determined that in order to increase the profitability of the enterprise, it is necessary to look for unused opportunities, namely reserves for increasing profits. It is proved that the profit is the goal, the result of a stimulus and a factor of economic security of the enterprise. Discovered necessary conditions for effective management of profit. Revealed a prerequisite for effective management of profit. A number of factors affect the profits of the enterprise and the measures that can be used for further profitable growth. The profit management system can only function if there is adequate data on the basis of which it is possible to establish continuous monitoring of the profit generation process. The sources of information in this case are the data of marketing analysis, accounting and management. The volume of profits received by enterprise during 2015—2017 is considered. The factors that affected the financial results of enterprises and the ways to increase profitability. Profitability is directly related to a profit and shows the effectiveness of different enterprises and characterizes the intensity of their work.

Ключові слова: прибуток, управління прибутком, формування прибутку, розподіл прибутку, використання прибутку, рентабельність.

Key words: profit, profit management, profit generation, profit distribution, profit utilization, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах функціонування змінної економіки прибуток є однією з найважливіших і найскладніших економічних категорій, яка займає одне з центральних місць серед інструментів управління економікою. Значення прибутку в умовах ринку настільки велике, що К.Р. Мак-

коннелл і С. Брю називають її первинним рушієм капіталістичної економіки. Можна сказати, що прагнення до отримання прибутку — це вираз основного принципу раціональної поведінки в економіці — досягнення максимальних результатів за мінімальних витрат, бо прибуток у найзагальнішому вигляді і є різниця між

Таблиця 1. Визначення поняття "прибуток"

А. Сміт [4]	У різні часи трактував прибуток як: 1) закономірний результат продуктивності капіталу; 2) винагороду капіталістові за його діяльність і ризик; 3) вирахування з частини неоплаченої праці найманого робітника
К. Маркс [5]	Прибуток – це перетворена форма додаткової вартості, результат відношення між необхідним і додатковим робочим часом
А. Поддєрьогін [1]	Прибуток – це частина додаткової вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми
В. Мец [2]	Прибуток – фінансова категорія, яка показує позитивний фінансовий результат, характеризує ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виготовленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості
І. Бланк [3]	Прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності

Таблиця 2. Формування прибутку підприємства

Прибуток від операційної діяльності	Прибуток від фінансової діяльності	Прибуток від іншої діяльності
· Реалізація товарної продукції. · Реалізація послуг. · Реалізація робіт	· Реалізація оборотних активів. · Реалізація іноземної валюти. · Доходи від операційної оренди. · Курсові різниці. · Списання кредиторської заборгованості. · Штрафи, пеня. · Отримані субсидії. · Гранти та відсотки	· Реалізація основних засобів. · Фінансові інвестиції. · Патенти. · Ліцензії. · Доходи від не операційних курсових різниць. · Безоплатно отримані активи. · Від уцінки

Джерело: [9].

Таблиця 3. Вихідні дані для аналізу впливу факторів на прибуток від операційної діяльності

Показники	2016 рік, тис. грн	За 2017 рік у оцінці 2016 року, тис. грн*	2017 рік, тис. грн
1. Собівартість реалізованої продукції	3110710	1552244,3	3746814
2. Адміністративні витрати	197847	81315,1**	255032
3. Витрати на збут	262514	107893,3**	334485
4. Прибуток від основної діяльності	631096	355428,6	550909
5. Інші операційні доходи	43224	-	69010
6. Інші операційні витрати	209167	-	120276
7. Чистий дохід	4202167	2096881,3	4887240
8. Прибуток від операційної діяльності	465153	355428,6	499643

Примітка: * Величини цього стовпчика визначені як добуток кожного числа за попередній період і індексу випуску, в натуральному виразі (0,499).

** Адміністративні витрати та витрати на збут теж можуть змінюватися зі зміною випуску але не пропорційно випуску продукції, а в менших розмірах(0,411).

Джерело: [6].

отриманими доходами і сукупними витратами. Отже, дослідження заходів підвищення прибутку та факторів впливу на рентабельність підприємств є актуальним і зумовлює доцільність розгляду цього питання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Внесок щодо визначення управління, формування і використання прибутку підприємства, його діяльності в різних аспектах досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці. Серед них можна назвати І. Бланка [3], А. Поддєрьогіна [1], В. Меца [2], А. Сміта [4], К. Маркса [5] та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження процесу формування та використання прибутку підприємства, а також розробка заходів ефективного управління ним.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Прибуток є складною та багатогранною економічною категорією, що найповніше зображає фінансові можливості підприємства та його здатність до розширення виробничої діяльності підприємства. Саме прибуток спону-

є підприємство здійснювати нововведення, що стимулює інвестиції, нарощувати випуск продукції і забезпечувати зайнятість. Аналізуючи сутності категорії "прибуток" наведений у таблиці 1.

Дослідження різних точок зору вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів щодо походження, сутності прибутку дозволяє уточнити його визначення.

Аналізування трактування поняття "прибуток" різними вченими показав, що не має єдиного підходу щодо визначення сутності цієї економічної категорії. Тому задля успішного управління прибутком підприємства, передусім треба чітко визначити сутність поняття "прибуток", його складові елементи та чинники, що на нього впливають [7].

На формування прибутку впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності підприємства, що відображено у таблиці 2.

У зв'язку з тим, що прибуток від операційної діяльності займає лівову частку в загальній сумі прибутку, то він заслуговує особливої уваги. Доцільно розглянути методикку аналізу впливу факторів на прибуток від операційної діяльності. Розглядається це на прикладі ПрАТ "Київський картонно-паперовий комбінат".

Таблиця 4. Вплив факторів на прибуток від операційної діяльності

Фактори	тис. грн
1. Зростання собівартості продукції	-2194569,7
2. Збільшення адміністративних витрат	-173716,9
3. Зміна витрат на збут	-226591,7
4. Зростання оптових цін на готову продукцію	+2790358,7
5. Скорочення обсягу реалізації	-316179,1
6. Покращення якості	+40511,7
7. Покращення асортименту продукції	
8. Зменшення інших операційних доходів	+25786
9. Зменшення інших операційних витрат	+88891
Всього	+34490

Джерело: розраховано автором на основі Звіту про фінансові результати, ПрАТ "Київський картонно-паперовий комбінат" 2016—2017 рр.

Таблиця 5. Резерви зростання прибутку від операційної діяльності

Фактори	тис. грн
1. Зниження собівартості реалізованої продукції	2194569,7
2. Зменшення адміністративних витрат	173716,9
3. Зменшення витрат на збут	226591,7
4. Збільшення обсягу реалізації продукції	316179,1
Всього	2911057,4

Джерело: розраховано автором на основі Звіту про фінансові результати, ПрАТ "Київський картонно-паперовий комбінат" 2016—2017 рр.

Визначимо вплив на прибуток від основної діяльності зміни собівартості реалізованої продукції:

$3746814 - 1552244,3 = 2194569,7$ тис. грн (-2194569,7 тис. грн).

Зміна адміністративних витрат:

$255032 - 81315,1 = 173716,9$ тис. грн (-173716,9 тис. грн).

Зміна витрат на збут:

$334485 - 107893,3 = 226591,7$ тис. грн (-226591,7 тис. грн).

Зміна оптових цін на реалізовану продукцію:

$4887240 - 2096881,3 = 2790358,7$ тис. грн (2790358,7 тис. грн).

Пвід осн. діял. за 2016 рік = $4202167 - 3110710 - 197847 - 262514 = 631096$ тис. грн.

Пвід осн. діял. за 2017 в оцінці 2016 = $2096881,3 - 1552244,3 - 81315,1 - 107893,3 = 355428,6$ тис. грн.

Пвід осн. діял. за 2017 рік = $4887240 - 3746814 - 255032 - 334485 = 550909$ тис. грн.

Зміна обсягу реалізації продукції:

%змін. об.реал. = $1552244,3 * 100 / 3110710 = 49,9 - 100 = -50,1\%$

$631096 * (-50,1) / 100 = -316179,1$ тис. грн.

Вплив 3-х факторів: асортименту, якості, обсягу реалізації

$355428,6 - 631096 = -275667,4$ тис. грн.

асортименту та якості продукції:

$-275667,4 - (-316179,1) = +40511,7$ тис. грн.

Перевірка правильності розрахунків:

$\Pi = 550909 - 631096 = -80187$ тис. грн.

$\Pi = -2194569,7 - 173716,9 - 226591,7 + 2790358,7 - 316179,1 + 40511,7 = -80187$ тис. грн.

Зміна інших операційних доходів:
 $69010 - 43224 = +25786$ тис. грн. (+25786 тис. грн).

Зміна інших операційних витрат
 $120276 - 209167 = -88891$ тис. грн. (+88891 тис. грн).

Перевірка правильності розрахунків:

Попер. діял. = $499643 - 465153 = 34490$ тис. грн.

Попер. діял. = $-80187 + 25786 + 88891 = 34490$ тис. грн.

Необхідно розрахунок впливу факторів на прибуток від операційної діяльності звести в таблиці 4.

Прийнято вважати, що всі фактори, які негативно вплинули на прибуток від операційної діяльності, є резервами його зростання.

Резервами зростання прибутку є:

— Резерви зниження собівартості продукції: усунення перевитрат по сировині і матеріалах, усунення понадпланових відходів, скорочення непродуктивних виплат з фонду оплати праці, усунення невиправданих і непродуктивних витрат у складі цехових і загально-виробничих витрат, а також у складі витрат на утримання і експлуатацію устаткування, усунення втрат від браку.

— Економія коштів на оплату праці за рахунок запровадження досягнень науково-технічного прогресу (зниження трудомісткості).

— Підвищення якості продукції.

— Зменшення витрат на маркетинг та рекламу, на тару, транспортування, зберігання, підсортування, обробку, пакування і передпродажну підготовку товарів (продукції).

ВИСНОВКИ

У результаті зробленого аналізу було систематизовано поняття "прибутку" і "прибутковості". Проаналізувавши погляди різних учених, ми з'ясували, що прибуток є перевищенням доходів підприємства над його витратами. Визначено, що прибуток є основною метою діяльності підприємства. Таким чином, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування та використання прибутку. Резерви збільшення прибутку є можливими за рахунок: зниження собівартості реалізованої продукції, зменшення адміністративних витрат, зменшення витрат на збут, збільшення обсягу реалізації продукції тощо.

Література:

1. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.: кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — К.: КНЕУ, 2012. — 546 с.
2. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / В.О. Мец. — К.: КНЕУ, 1999. — 437 с.
3. Бланк І.А. Управління прибутком / І.А. Бланк. — К.: Ніка-Центр, 2007. — 768 с.
4. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ek-lit.aqava.ru/smitsod.htm>.
5. Маркс К. Капітал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=64205&p=1>
6. "Smida" — розвиток інфраструктури фондового ринку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/05509659>
7. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_PNW.htm
8. Бабіч В.В. Удосконалення обліку формування, розподілу й використання прибутку [Текст] / В.В. Бабіч, А.М. Поддєрьогін // Фінанси України. — 2012. — С. 103—110.
9. Денисенко М.П. Стан та тенденції розвитку сучасного підприємства: монографія / За ред. д. е. н., проф. М.П. Денисенка. — К.: ДКС центр, 2019. — 464 с.
10. Денисенко М.П., Шиліук В.М. Зарубіжний досвід оцінювання ефективності діяльності

підприємства та його використання у вітчизняній практиці. — К.: Міленіум. — №15. — 2018. — С. 14—25.

References:

1. Poddier'ohin, A.M. Bilyk, M.D. and Buriak, L.D. (2012), *Finansy pidpryiemstv* [Business finance], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Mets, V.O. (1999), *Ekonomichnyj analiz finansovykh rezul'tativ ta finansovoho stanu pidpryiemstva* [Economic analysis of the financial results and financial condition of the enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Blank, I.A. (2007), *Upravlinnia prybutkom* [Profit management], Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine.
4. Smit, A. (2019), "Research on the nature and causes of the wealth of nations", available at: <http://www.ek-lit.aqava.ru/smitsod.htm> (Accessed 10 Nov 2019).
5. Marks, K. (1859), *Kapital* [Capital], available at: <https://www.litmir.me/br/?b=64205&p=1> (Accessed 10 Nov 2019).
6. Smida (2019), "Stock Market Infrastructure Development", available at: <https://smida.gov.ua/db/participant/05509659> (Accessed 10 Nov 2019).
7. rusnauka (2019), "Management of profit of the enterprise in modern conditions", available at: http://www.rusnauka.com/5_PNW.htm (Accessed 10 Nov 2019).
8. Babich, V.V. (2012), "Improving accounting for profit generation, distribution and utilization", *Finansy Ukrainy*, pp. 103—110.
9. Denysenko, M.P. (2019), *Stan ta tendentsii rozvytku suchasnoho pidpryiemstva* [Condition and tendencies of development of modern enterprise], DKS tsentr, Kyiv, Ukraine.
10. Denysenko, M.P. and Shyliuk, V.M. (2018), "Foreign experience in evaluating the effectiveness of the enterprise and its use in domestic practice", *Milenium*, vol. 15, pp. 14—25.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2019 р.

www.economy.nayka.com.ua
 Електронне фахове видання
Ефективна ЕКОНОМІКА
Виходить 12 разів на рік
 Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
 Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292
 e-mail: economy_2008@ukr.net
 тел.: (044) 223-26-28
 (044) 458-10-73